

IMPRESSIE

Nieuwsbrief van het Katholiek
Documentatie Centrum

Nr. 2
2008

Radboud Universiteit Nijmegen

TEN GELEIDE

Tot onze grote verrassing heeft het eerste nummer van *Impressie* een storm van reacties veroorzaakt. We kregen veel complimenten over de vormgeving en de inhoud, maar ook kritiek. En terecht, want er is in dat eerste nummer een en ander mis gegaan: typefouten, afbrekingsfouten, onjuistheden. We beloven u: we zullen ons leven beteren. Een lijstje van de belangrijkste *errata* vindt u verderop in dit nummer.

Ook aan de opmaak hebben we wat gedaan. Om meer woorden kwijt te kunnen en tegelijk de leesbaarheid te vergroten hebben we de kolombreedte een beetje aangepast. Wij hopen dat de regels nu wat gemakkelijker te lezen zijn.

Zowel bijval als kritiek zijn voor ons genoeg redenen om snel met een tweede nummer te komen, dat kort voor Kerstmis bij u in de mailbox of in de bus ligt. In dit nummer treft u, behalve enkele artikelen en de vaste rubrieken, ook een nieuwe rubriek aan: 'aanwinsten'. Daarin zult u in de toekomst een overzicht vinden van alle archiefaanwinsten en de belangrijkste aanwinsten van de afdeling Katholiek Leven in Beeld en geluid. Met alle bibliotheekaanwinsten zouden we een hele saaie pagina kunnen vullen, dus dat doen wij niet. Wel zal onze bibliothecaris u wijzen op enkele bijzondere, belangrijke of

opmerkelijke boeken die de KDC-bibliotheek de voorgaande tijd rijker is geworden. En wij melden de heren en dames uitgevers nu vast: op haar keuze kan geen invloed worden uitgeoefend – zelfs niet door een forse donatie aan onze Vrienden. U mag dat gerust proberen.

Het einde van het jaar nadert. Het KDC gaat bijna zijn veertigste jaar in. Wij beloven u dat dit achtste lustrum niet zo ongemerkt voorbij zal gaan als het zevende.

Maar voor het zover is willen wij u namens alle medewerkers van het KDC een zalig kerstfeest en een mooie jaarwisseling toewensen.

De Redactie

december 2008

Nederlandse kerkelijke kunst in Latijns-Amerika:

Terra incognita

Er is al veel geschreven over kerkelijke kunst in Nederland en Europa, maar weinig of niets over de Nederlandse kerkelijke kunst in Latijns-Amerika. Het archief van de Utrechtse Edelsmidse Brom biedt echter heel wat aanknopingspunten om hierin verandering te brengen.

Gedurende meer dan honderd jaar (1856-1961) was het atelier-Brom te Utrecht een belangrijke leverancier van kerkelijke kunst in Nederland en Europa. De laatste telgen van de drie generaties Brom, Jan Eloy en Leo, moderniseerden het bedrijf en veranderden het in een moderne onderneming van internationale allure. Deze strategie was een vanzelfsprekende stap vanwege het mondiale karakter van de RK Kerk, de belangrijkste opdrachtgever. Opdrachten binnenhalen was voor de broers een kwestie van goed werk leveren, van lobbyen binnen de kerk en van een goed netwerk onderhouden. Dat hadden de Broms al sinds de oprichting van het bedrijf met groot succes gedaan. Zij maakten veel reclame voor het bedrijf en zijn producten in religieuze bladen, ze namen deel aan internationale tentoonstellingen en publiceerden regelmatig over hun werken in vakbladen en kranten.

Relaties in Latijns – Amerika

De uitbreiding van hun activiteiten

bracht hen in de jaren twintig naar Latijns-Amerika. Dit continent was een geheel ander werkkterrein dan Nederland of Europa, met andere marktomstandigheden. Wat kerkelijke kunst betrof was die regio gericht op Spanje en overspoeld met de zogenoemde Spaanse Renaissancestijl. Ondanks belemmerende factoren als afstand, communicatie en taalproblemen deed de firma Brom haar best om hier een nieuwe markt voor haar producten te vinden. De contacten in Latijns-Amerika begonnen in de jaren twintig van de vorige eeuw in Argentinië, Chili, Peru, Colombia, Paraguay, Uruguay, Brazilië en Mexico. Het netwerk bestond uit religieuze instituten, invloedrijke personen uit de kerk, vaktechnische specialisten en juweliers.

Contactpersonen in Latijns-Amerika waren bij voorbeeld de bouwkundig architecten Horacio Terra Arocena en Elzeario Boix in Uruguay die de nodige lokale expertise inbrachten; architect-ingenieur E. Folkers uit Buenos Aires, later officiële vertegenwoordiger en bouwmeester van het bedrijf Brom in Buenos Aires.

Maar ook kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders zoals aartsbisschop Juan Francisco Aragone in Uruguay, aartsbisschop van Bogotá en priaat van Colombia mgr. Perdomo; bisschop De Garzón in Colombia; Vicaris Benedicto Pereira dos Santos en mgr. Duarte Leopoldo E Silva in Brazilië, en mgr. Luis C. Martínez

Villada in Argentinië. Ook onderhield de firma contacten met religieuze orden en congregaties zoals de Benedictijnen in Argentinië en Brazilië, de Augustijnen, eveneens in Brazilië, de Zusters van de Eeuwigdurende Aanbidding in Paraguay en Argentinië en de Benedictinessen in Sao Paulo (Brazilië).

Conferenties

Als vertegenwoordiger van de firma Brom gaf Leo Brom verschillende conferenties over de edelsmeedkunst in Uruguay, Argentinië, Venezuela en Colombia. Zo hield hij bij voorbeeld in 1921 in de *Salón de Actos públicos del Club de Montevideo* een toe-

spraak over de vernieuwing in de christelijke kunst (*La renovación del arte cristiano*). Hij kreeg ruime belangstelling in de nationale pers en van bekende Uruguayaanse kunstenaars. Eveneens in 1921 gaf hij in Argentinië een serie conferenties over de hedendaagse Nederlandse kunst (*Arte Holandés Contemporáneo*), over de vooruitgang van de decoratieve kunst in Nederland (*Progresos del Arte decorativo en Holanda*) en over moderne christelijke kunst (*Arte cristiano Moderno*). In 1935 gaf hij nog een serie conferenties in Venezuela en exposeerde hij met een collectie edelsmeedkunst bestaande uit objecten van goud, zilver, ivoor en edelstenen. De conferenties vonden plaats op het Atheneum van Caracas en het Colegio de San Ignacio. Hetzelfde jaar gaf hij ook een serie conferenties in Bogotá (Colombia) in het *Salón de Actos de la Universidad Javeriana*.

Kunstwerken van de firma Brom in Latijns-Amerika

Het atelier-Brom leverde in Latijns-Amerika veel kunstwerken, zoals:

- Borstkruis voor monseigneur Luis C. Martínez Villada, Córdoba (Argentinië)
- Monstrans voor de kerk der Eeuwigdurende Aanbidding te Carácas (Venezuela).
- Zilveren kroon gemaakt voor de

H. Maagd de Nueva Pompeia te Buenos Aires (Argentinië)

- Koperen kandelaar voor de abdij Santa Maria van de Benedictinessen, Sao Paulo (Brazilië).
- Gouden ciborie voor de kerk Regina Martyrum te Buenos Aires (Argentinië).
- Zilveren wierookvat voor Mgr. Loque te Córdoba (Argentinië).
- Bronzen baldakijn voor de kathedraal van La Paz (Bolivia).
- Tabernakel voor het klooster las Catalinas, Buenos Aires (Argentinië).
- Het hoogaltaar van O.L. Vrouw in de kerk van La Paz (Bolivia).
- Het hoogaltaar van de Iglesia de Belgrano, Buenos Aires (Argentinië).
- Sacramentsaltaar voor de abdijkerk S. Bento, na Bahia (Brazilië).
- Preekstoel voor de parochie Nuestra Señora del Sagrado Corazón de Jesus en Punta Carretas, Montevideo (Uruguay).

In het archief van de Edelsmidse Brom zijn veel voorbeelden te vinden van correspondentie met opdrachtgevers en kerkelijke hoogwaardigheidsbekleders, aantekeningen over opdrachten, prijslijsten, opdrachtge-

vens, voorstudies, rekeningen, reclamemateriaal en brochures. De hoofdbestanddelen van het Edelsmidse-archief zijn vorig jaar in het kader van het landelijke conserveringsproject Metamorfoze verfilmd, en een groot aantal ontwerptekeningen is gerestaureerd en gedigitaliseerd. In de nabije toekomst hopen wij deze ontwerptekeningen via onze website toegankelijk te kunnen maken.

Ernesto Rivas Arévalo

BAKKEN EN BRADEN

Een kleine verhandeling over de protestantse en roomse keuken

Op 25 oktober 2005 vierde de Vrije Universiteit van Amsterdam haar 25e lustrum. Dit was voor het aan de VU gevestigde Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme (HDC), de protestantse zustering van het KDC, aanleiding een bijzondere bronnenuitgave te verzorgen.

Het werd een feestelijke en charmant publicatie, want uit de collectie van het HDC hadden de samenstellers van het boekje, George Harinck en Marjoleine de Vos, samen met ontwerper Steven van der Gaauw, menukaarten geselecteerd van diners ter gelegenheid van lustra en andere vieringen in protestantse kring in de laatste twee eeuwen.

De titel van het boekje luidt: Wat eten we vanavond? Protestants! Wie nu denkt dat bij die protestantse diners schraalhans de keukenmeester was, komt wel zeer bedrogen uit. Het is weliswaar erg verleidelijk om te denken dat men alleen in het bourgondische, katholieke zuiden copieuze maaltijden tot zich nam en dat het protestantse noorden identiek is aan calvinistische zuinigheid en soberheid ten aanzien van de geneugten des levens. Een ieder die dit denkt wordt aangeraden een blik te werpen

op de onderhavige menukaarten: je valt van je stoel en gelooft je eigen ogen niet. De uitdrukking "dat gaat er in als Gods woord in een ouderling" dringt zich onwillekeurig op als je de diverse gangen van de diners na gaat.

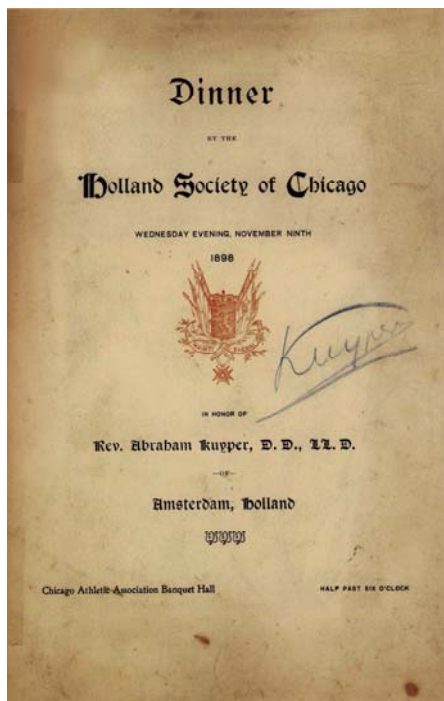

Menukaart zilveren bruijloftsfeest dr. Abraham Kuyper en J.B.Kuyper-Schaay

Bijvoorbeeld: Het diner bij gelegenheid van het zilveren bruijloftsfeest van dr. Abraham Kuyper en zijn echtgenote J.B. Kuyper-Schaay op 1 juli 1888 bestond uit de volgende gangen: Soep, pastetijes, vis met hollandaisesaus (dat wil zeggen met een pakje boter), runderfilet à la financière, groenten, kalfsbiefstuk met asperges, bladerdeeg pastetijes à la financière, kalfszwezerik en rijstpudding, wat niet het einde van de maaltijd

beduidde, want er volgden nog gebraden duifjes, gemengde compote, zalm, sla met mayonaise, madeiragelei, een bavaroise, noga, taartjes, ijs, fruit en dan, wat zou het nog kunnen betekenen, 'dessert'.

Zoals de schrijvers van het boekje zeggen: "Je raakt al buiten adem bij het lezen van dit alles", en, "dat Kuiper niet ontploft is, want hij zat voortdurend aan aan diners die voldoende lijken voor een week".

Geleidelijk trad er wel een matiging op onder andere door het afnemend

aantal bedienden, de crisis en de mode van de slanke lijn, maar pas na de Tweede Wereldoorlog weerspiegelen de menu's de nu zo spreekwoordelijke protestantse soberheid en eenvoud. Daarvóór bestond deze dus niet. "Typisch protestants eten, het is, na bestudering van deze menukaarten, iets volstrekt anders geworden." (...) "Ineens zou je gaan voelen voor het 'Groot Protestants Kookboek', waarin aanwijzingen zouden staan voor het bereiden van Abraham Kuiper-diners, de tarbot in ere hersteld, het duifje helemaal terug, een revival voor de ossenhaas." Zo besluit De Vos haar voorwoord.

Nog een kookboek, dacht ik, toen onlangs uit een schenking een brochure tevoorschijn kwam met de titel 'Roomsche bakken en braden', geschreven door H. Bakels in 1925 en verluchtigd met plaatjes van Jan Luyken. Een katholieke tegenhanger van boven beschreven werkje? Bij het lezen van de ondertitel "Een welgemeend woord, ook voor de menschenlijken onder mijne Roomsche landgenooten" en bij nadere bestudering van het plaatje op de voorpagina, komen er twijfels op of dit wel net zo'n vreugdevol boekwerkje is als dat over het protestantse eten.

Het blijkt dat het boekje 'Roomsche bakken en braden' alleen handelt over het martelen van 'kettters' op bevel van roomse autoriteiten in de

16^e en 17^e eeuw en dat dit martelen altijd gepaard ging met vuur en olie. Mocht men denken dat het nog wel mee zal vallen, geef ik hierbij een citaat uit het boekje. Toevallig gaat dit citaat over twee mannen, maar vrouwen ondergingen evengoed deze folterpraktijken. “Die vreeselijke verhalen zijn dus heusch waar gebeurd. Dat bakken en braden op vuur. Verwonder er u niet over dat ik zulk een aan de keuken ontleende term gebruik. Inderdaad werden de onrooschen door de Roomsche machthebbers vaak behandeld als

koeien- en varkensvleesch. Soms werden ze, in plaats van op een pijnbank uitgerekt en gekneusd, op een rooster zachtjes gebraden, net zoo lang tot ze bekenden al wat men maar wilde. Soms deed men het

in dezen vorm dat men kokende olie over hen goot.

Zoo heeft men in 1558 een zekeren Algerius “naakt tot den gordel toe uitgekleeft en hem met heete olie over het hoofd en bloote lichaam gegoten, hetwelk de goede vrome Algerius geduldig geleden maar zonder twijfel wel gevoeld heeft, en met zijne handen over zijn aangezicht gestreken, en de huid met het haar mede afgetrokken”. Fijt Pelgrims is in 1532 eerst gemarteld. Daarna is “zijne linkerzijde geopend, en daar kokende olie in gegoten; daarna verachtelijk op eene sleede gelegd zijnde naar de gerichtsplaats gevoerd, alwaar hij tot asch verbrand is “. “

Zo gaat het maar door met nog afschuwelijker verhalen. Om maar eens een populaire uitdrukking te bezigen: dit is niet te filmen, ook letterlijk niet, want de film zou niet door de censuur komen!

Je eetlust verdwijnt vanzelf. Maar mocht hij terugkeren, zullen we vanavond dan toch maar protestants eten?

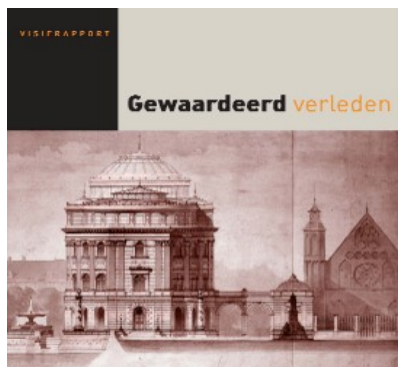
Anne-Lies van Diessen

GEWAARDEERD VERLEDEN

Over de emancipatie van het erfgoed.

Er waait een frisse wind door archievenland. Achter de wat onopvallende ondertitel 'Bouwstenen voor een nieuwe waarderingsmethodiek voor archieven' gaat een rapport schuil, waarin een door het Nationaal Archief ingestelde commissie zich zwart op wit afvraagt, of sommige particuliere archieven niet veel meer de moeite van het bewaren waard zijn dan heel wat overheidsarchieven. Moeten we niet naar een evenwichtiger waardering van archieven toe, waarbij hun betekenis voor ons erfgoed zwaarder dan voorheen wordt gewogen?

Het rapport van de commissie, onder voorzitterschap van Charles Jeurgens, gemeentearchivaris van Dordrecht en hoogleraar archivistiek in Leiden, draagt de fraaie titel 'Gewaardeerd verleden', en

verscheen in september 2007.

Op 20 november jl. organiseerde het

Platform Particuliere Archieven van Erfgoed Nederland een discussiedag over dit rapport. Hierbij kreeg ik de gelegenheid op het rapport te reageren.

Historisch-maatschappelijke analyse

Een van de belangrijkste punten in het betoog van het rapport luidt, dat er – gezien de herwaardering voor particuliere archieven – behoefte is aan een deskundige historische analyse, die als basis kan dienen voor de waardering van zowel overheidsarchieven als particuliere archieven. Om te beoordelen of een archief de moeite van het bewaren waard is, moeten we eerst weten wat de betekenis van de archiefvormer was en eventueel is. Wat voor rol speelde een instelling, vereniging of persoon in de Nederlandse geschiedenis?

Tot nu toe werd daar ook wel naar gekeken, maar veel te veel *ad hoc*: voor elk eventueel te bewaren archief werd door een daartoe aangezochte deskundige een zogenaamde historisch-maatschappelijke analyse (HMA) gemaakt. De commissie vindt dat er geen *ad hoc*-analyses gemaakt moeten worden, maar dat er een veel bredere historisch-maatschappelijke context moet worden verdisconteerd. HMA-plus, noemt de commissie dat. Er is, kortom, domeindeskundigheid nodig.

Domeindeskundigheid

Zo'n HMA-plus is niet een soort 'geschiedenis van Nederland'

waar we het met z'n allen over eens zijn. Het gaat er in zo'n analyse om, dat in die geschiedenis wordt aange-
wezen welke instellingen en personen er van betekenis zijn geweest, welke maatschappelijke ontwikkelingen hebben plaatsgevonden, en welke incidenten de aandacht hebben getrokken. Op deze manier kunnen we gericht nagaan welke archieven er al bewaard worden, welke wellicht nog ergens in een vochtige schuur staan, en welke helaas al met het oud papier zijn meegegeven.

Het is natuurlijk ondenkbaar dat we een kleine permanente commissie gaan instellen om dit voor het hele Nederlandse archiefwezen – openbaar en particulier – uit te zoeken. Mijn gedachten gaan eerder uit naar het 'uitbesteden' van deze deskundigheid. En hier ziet het KDC een rol voor zichzelf weggelegd. In het Collectie- en Acquisitieprofiel (http://www.ru.nl/kdc/over_het_kdc/collectie_en/) heeft het KDC in 2007 zo'n HMA-plus gepresenteerd voor haar eigen werkt terrein.

Verzuiling en canon

Vanuit levensbeschouwelijke hoek is er terecht op gewezen dat de verzuiling in de canon ontbreekt. Dat is naar mijn mening niet zomaar een mankement. Het is een miskenning van de wordingsgeschiedenis van het moderne Nederland. Dat is namelijk niet soepeltjes ontstaan uit de Baataafse revolutie en dankzij een

'overheid boven de geloof-verdeeldheid', om Thorbecke te parafrasen, maar uit de emancipatiestrijd – en het woord strijd is hier nauwelijks overdreven – van arbeiders, vrouwen, katholieken en gereformeerden. Zij organiseerden zich tegen een liberale overheid in en ontwikkelden zich moeizaam, maar toch, tot een machtsfactor van belang. En dááruit is onze moderne Nederlandse samenleving voortgekomen. Als dit zo is, dan kan ik alleen maar vaststellen hoe ontzettend gelijk het rapport *Gewaardeerd verleden* heeft, als het stipuleert dat onze geschiedenis niet alleen vanuit de overheidsarchieven kan worden geschreven. Onze geschiedenis is veelvormig.

Katholiek Documentatie Centrum

Het KDC is er niet speciaal voor katholieken en ook niet speciaal voor de kerkgeschiedenis. Ik zie de collecties van het KDC als een deel van wat tegenwoordig heet: de Collectie Nederland. Binnen de Collectie Nederland heeft het KDC specifieke domeindeskundigheid op het terrein van het katholieke volksdeel, de katholieke levensbeschouwing en katholieke organisaties, gebruiken, mentaliteit, enzovoort. Die deskundigheid ontleent het KDC niet alleen aan historische studie, maar ook aan de dagelijkse omgang met onderzoekers en bewaargevers. Als in het rapport *Gewaardeerd verleden* het belang wordt onderstreept van een

degelijk HMA-plus, dan is mijn suggestie: laat het KDC de HMA-plus voor dit terrein van de Nederlandse samenleving verzorgen, en laat het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis dat voor de arbeidersbeweging doen, het Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme voor het protestantisme, het Humanistisch Archief voor het humanisme, het Documentatiecentrum voor Nederlandse Politieke Partijen voor de politiek, enzovoort.

Er is wel eens spottend opgemerkt, dat onze categorale documentatiecentra zo ongeveer de enige resten zijn van de verzuiling – overlevenden uit de voortijd. Maar ik noem dat geen verzuiling, maar ontzuiling: kijk naar de hele Nederlandse samenleving, en van daaruit naar deelterreinen die een eigen HMA-plus nodig hebben. Dat betekent dat het KDC niet alleen katholieke archieven bewaart, maar ook kan adviseren bij de waardering van katholieke archieven die elders worden ondergebracht – en daar ook graag toe bereid is.

Centraal Register voor Particuliere Archieven

Maar we moeten niet alleen vaststellen welke archieven we moeten bewaren en welke niet. Er moet ook worden uitgezocht of die archieven er überhaupt nog zijn, en zo ja, waar. Vroeger was daarvoor een Centraal Register van Particuliere

Archieven, maar dat is inmiddels ter ziele. Het is te hopen dat de informatie die daar lag opgeslagen nog ergens bewaard is gebleven. In ieder geval heeft de nieuwe directeur van het Nationaal Archief, Hans Berendse, het initiatief genomen het CPRA weer tot leven te wekken.

Toekomst

De gegroeide belangstelling voor de betekenis van particuliere archieven heeft grote gevolgen voor veel archiefinstellingen. Het minst waarschijnlijk voor gemeentelijke en regionale instellingen. Zij hebben altijd al extra aandacht gehad voor de locale of regionale geschiedenis, en werkten en werken vaak nauw samen met heemkundekringen en stadshistorische verenigingen. Maar ook de vroegere Rijksarchieven in de Provincie ontwikkelen zich steeds meer in die richting. Door deze ontwikkelingen neemt de ‘verwantschap’ van openbaar en particulier archiefwezen sterk toe, en zullen zij in toenemende mate van elkaars ‘tradities’ en deskundigheden kunnen gaan profiteren.

Lodewijk Winkeler

Het rapport Gewaardeerd Verleden is te downloaden vanaf de website van het Nationaal Archief. De reactie van Lodewijk Winkeler is te vinden op: http://www.ru.nl/kdc/actueel/nieuwe_publicaties/

Katholiek Leven in Beeld

Wie, wat, waar, wanneer, waarom

In de vorige aflevering van Impressie toonden we twee portrettekeningen van Herman Moerkerk. Helaas zijn de afgebeelde personen door geen van onze lezers herkend. Dit geldt ook voor afbeelding vier.

Op foto drie werd door pater Jozef Konings C.Ss.R., archivaris van de regio Nederland van de St. Clemens Provincie van de Redemptoristen, tevens archivaris van klooster Wittem, het retraitehuis St. Alphonsus van de Paters Redemptoristen herkend. Ook de namen van de retraite-

paters kon hij ons geven. Helemaal linksachter: pater Jozef van den Bemd (1909-1962), middelste rij links: pater Wim Sentenie (1906-1988), middelste rij midden: pater Henk Heijdeman (1903-1992). Het gaat vermoedelijk om een retraite van de hoogste klassen van een RK middelbare school.

Pater Wim Timmermans uit Breda herkende linksachter in de hoek pater Jozef Hiel.

Dank aan alle inzenders!

Nieuwe Foto's

Foto 1

Foto 2

Foto 3

Foto 4

Graag vragen wij uw medewerking bij de identificatie van vier “onbekende” foto’s. Foto 1, het kerkgebouw draagt aan de achterzijde een stempel met de tekst “Copyright Publicam Hilversum”.

Als u antwoord kunt geven op de bekende vragen: wie, wat, waar, wanneer en waarom, stuur dan uw reactie naar:

KDC/KLiB, t.a.v. Ellen Brok
Postbus 9100, 6500 HA Nijmegen
Tel. 024-3612741
Fax 024-3615944
E-mail E.Brok@kdc.ru.nl

Kort nieuws

Aanwinsten archief

Het KDC heeft in 2008, naast een groot aantal aanvullingen op bestaande collecties, een viertal persoonsarchieven mogen ontvangen.

- Archief *Gerrit Huizer (1929-1999)*

Professor Gerrit Huizer was zesentwintig jaar lang de hoogleraar-directeur van het Derde Wereld Centrum (het huidige Centre for International Development Issues Nijmegen) aan de toen nog Katholieke Universiteit Nijmegen. Daarvoor was hij gedurende twaalf jaar actief in ontwikkelingswerk op Sicilië, in Latijns Amerika en Azië.

Deze bevrogen wetenschapper heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het bekendmaken bij een breed publiek van de problematiek van de Derde Wereld.

-Archief *Matthieu Spiertz (1928-2004)*
Spiertz was de eerste hoogleraar op de in 1970 ingerichte leerstoel

geschiedenis van het Nederlands Katholicisme aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. In 1998 ontving hij de *Pascalprijs*, een wetenschappelijke prijs van de Stichting Oud-Katholiek Seminarie. Deze prijs werd toegekend voor zijn vele publicaties over de geschiedenis van de Katholieken en Oud-Katholieken in de zeventiende en achttiende eeuw.

Spiertz had jarenlang zitting in de begeleidings-commissie van het KDC.

- Archief *Pastoraal team Alexanderstad Capelle*

-Archief *J.L. Bus*. Oud-pastor onder meer in Amsterdam-Zuid. Organiseerde in 1993 een gebedsdienst van christenen en moslims.

- Archief C.F.A. Geraets, hoofdaal-moezenier en mede-oprichter van het bedrijfsapostolaat in Alkmaar.

Ramses Peters, archivaris

Aanwinsten bibliotheek

Zoals in het voorwoord al is aangestipt, is het ondoenlijk om hier alle bibliotheekaanwinsten te vermelden. Ik zal mij steeds tot twee stuks beperken en in dit geval tot twee zeer onlangs uitgebrachte boeken over Titus Brandsma.

Het is alweer even geleden dat er uitvoerige biografieën van de in 1985 zaligverklaarde Friese mysticus, hoogleraar en verzetsman Titus Brandsma is verschenen en wel één van zijn vriend en provinciegenoot Henk Aukes in 1947 en één nogal hagiografische van Brocardus Meijer in 1951. Hoe verdienstelijk ook, ze zijn verouderd, sluiten niet meer aan bij de inzichten en historische kennis van deze tijd en missen de maatschappelijke en politieke achtergronden waartegen het leven van Titus Brandsma zich voltrok.

De door historicus Ton Crijnen geschreven omvangrijke biografie doet meer recht aan de eisen van deze tijd en aan de tegenstrijdigheden in het karakter van Brandsma. Hij had een nogal complexe persoonlijkheid,

waaraan in de tot dan toe verschenen literatuur te weinig aandacht geschonken is: enerzijds ijdel, opvliegender, bovenmatig energiek en politiek naïef; anderzijds gekenmerkt door ware naastenliefde, pretentieloze vroomheid, opvallende daadkracht en grote morele moed. Bovendien paarde hij sterk tijdgebonden ideeën aan verrassend moderne opvattingen.

Een andere uitgave over Titus Brandsma, geschreven door communicatiewetenschapper Joan Hemels, gaat voornamelijk over zijn betrokkenheid bij de journalistiek: hij ontwikkelde een plan voor een journalistenopleiding, werkte mee aan de voorbereiding van een cao, bemiddelde in arbeidsconflicten. En anderzijds bestudeerde hij ook nieuwe vormen in de journalistiek.

In de bezettingstijd verzette Brandsma zich tegen besmetting van kranten door de nationaal-socialistische waanideeën die hij voor uiterst gevaarlijk hield. Dit kwam hem te staan op zijn arrestatie op 19 januari 1942 en zijn transport naar Dachau waar hij op 26 juli van dat jaar overleed.

Ton Crijnen, *Titus Brandsma, de man achter de mythe. De nieuwe biografie*.

ISBN 978 90 5625 278 6. Nijmegen, Valkhof Pers, 2008. 520 p.

Joan Hemels, *'Als het goede maar gebeurt'. Titus Brandsma, adviseur in vrijheid en verzet*.

ISBN 978 90 435 1568 9. Kampen, Kok, 2008. 210 p.

Anne-Lies van Diessen, bibliothecaris

Correcties

Errata artikel Huijbers

In *Impressie* nr. 1 heeft de 'zetduivel' in het artikel over Bernard Huijbers toegeslagen in de vorm van verkeerde afbrekingen en/of geen afbreekstreepjes, woorden die plots in een zin opduiken maar daar niets te zoeken hebben en de naam van Leo Vroman die tot Vorman verwordt.

Daarnaast luidt de laatste regel van het tussenkopje 'Afscheid van de orde': "In 1973 trad hij uit en ging in

Amsterdam wonen." Daar woonde hij al, maar hier is weggevallen: 'in de Valeriusstraat'. De bedoeling was deze straatnaam te noemen omdat het een bekend en veelbezocht adres zou worden.

Tenslotte een echte fout: bijna op het einde is vermeld dat Huijbers in 1982 80 jaar werd: dit moet zijn 60 jaar.

Erratum Vrienden van het KDC

Bij het artikeltje over de Stichting Vrienden van het KDC is een verkeerd banknummer opgegeven. Niet 23 12 46 463, maar **1239.94.411** is het juiste banknummer.

Column

Damsport

Ik wil het met u hebben over de *Bibliografie van Katholieke Nederlandse Periodieken*, deel II: *Cultuur en ontspanning*. Het is net verschenen en gepresenteerd. Ik moet daar kort over zijn, want alleen het noemen van de titel ervan kost mij al bijna een hele column. Ik heb nog net ruimte voor een nijpende kwestie, die mij en mijn broers jarenlang heeft beziggehouden: is dammen een sport? De redactie van de *BKNP* laat ons in het ongewisse, want zij onderscheidt 'denksportbladen' en 'sportbladen'. In de eerste categorie verscheen tussen 1920 en 1934 *Ons damblad*, het blad van de RK Dambond. Het woord

'sport' valt niet. De redactie spreekt van 'onze Roomsche dambeweging' die, aldus pater Fennell OP (erevoorzitter maar liefst), geen ander doel nastreefde "dan zelfs bij spel en vermaak volgens Katholieke beginselen in Katholiek gezelschap in Katholieke sfeer te handelen." Dames is dus handelen. Maar sport? Het katholieke schaakmaandschrift *Regina Pacis*, dat het nog geen twee jaar uithield (1929-1930) rept evenmin van 'schaaksport'. Het maakt wel meer duidelijk over katholiciteit dan pater Fennell doet. In het tweede nummer werd met het oog op de vasten een schaakprobleem geplaatst, "waarin de stukken in kruisvorm zijn opgesteld".

Geen sport dus? Of denksport? Of wel sport? In 1938 verscheen enkele maanden lang *de Spil. Officieel orgaan van diverse Katholieke Sportbonden*. En wel: de Diocesane Haarlemse Athletiek Bond, de Diocesane Haarlemsche Gymnastiek Bond, De Graal, het RK Schaakverband en de RK Haagse Dambond. Schaken en dammen zijn een sport, jawel! Maar zeker sporten, die aan emancipatie toe zijn, ook in de BKNP. Want de redactie plaatste *de Spil* niet in de rubriek 'denksportbladen', maar in de rubriek 'sportbladen'. Foei redactie.

Wiek

COLOFON

Impressie, de nieuwsbrief van het Katholiek Documentatie Centrum, met informatie over het KDC, zijn collecties en aanwinsten. De nieuwsbrief verschijnt onregelmatig.

Redactie-adres en abonnementenadministratie: Postbus 9100, 6500 HA Nijmegen

Tel.: 024-3612412

Fax: 024-3512403

E-mail: impressie@kdc.ru.nl

Website: www.ru.nl/kdc/impressie

Redactie:

Anne-Lies van Diessen ,
Lennie van Orsouw.

Beeldredactie: Ellen Brok.

Medewerkers aan dit nummer:

Ellen Brok, Anne-Lies van Diessen, Ram-
ses Peters, Ernesto Rivas Arévalo,
Lodewijk Winkeler

Op aanvraag wordt *Impressie* kosteloos
toegezonden per post of e-mail.

Grafisch ontwerp: Grafisch Ontwerpbu-
reau Voltage, Nijmegen

Druk: Benda drukkers, Nijmegen